

TRYSIL KOMMUNE
-stavgaket foran

Rusmiddelpolitisk handlingsplan for Trysil kommune

2016-2020

Vedtatt av kommunestyret 26.4.2016

Innhold

1. Innledning	4
2. Beskrivelse og vurdering av rusmiddelsituasjonen	5
2.1 Rusmiddelsituasjonen i Norge	5
2.2 Rusmiddelsituasjonen i Trysil kommune	6
2.2.1 Folkehelseoversikt	7
2.2.2 Ungdataundersøkelsen 2015	7
2.2.3 BrukerPlan kartlegging	8
2.2.4 Registreringer hos NAV Trysil	9
2.2.5 Barnevernet	9
2.2.6 Hjemmetjenester for psykisk helse	9
2.2.7 Ordinær hjemmetjeneste	9
2.2.8 Psykisk helse samtalenetjenesten	9
2.2.9 Trysil legesenter	10
2.2.10 AKAN	10
2.2.11 NA	10
2.2.12 Trysil videregående skole	10
2.3 Beskrivelse av rusforebyggende arbeid	11
2.3.1 Helsestasjonen	11
2.3.2 Barnehagene i Trysil	11
2.3.3 Grunnskolen i Trysil	11
2.2.4 PPT Trysil/ Engerdal	11
2.2.5 Byggende team inkludert utvidet byggende team	11
2.3.6 Ungdomsrådet	12
2.3.7 Ungdomsklubben	13
2.3.8 Kulturskole	14
2.3.9 Kino/ kulturhus	14
2.3.10 Frivillige lag/ idrett	14
2.3.11 Natteravner	14
2.4 Evaluering av foreslåtte tiltak i rusmiddelpolitisk handlingsplan 2012-2016	15
2.5 Trysil kommunes tilbud om oppfølging og rehabilitering	17
3. Rusmiddelpolitisk mål og strategier	18
3.1 Nasjonale mål og strategier	18
3.2 Kommunens mål og strategier	19
4. Rusmiddelforebyggende virkemidler	19
4.1 Mål og tiltak for rusmiddelpolitikken i perioden 2016-2020	20
5. Bevillingspolitikken i Trysil kommune	22
5.1 Tildeling av salgs- og skjenkebevillinger	22
5.1.1 Bevillingsperioden	22
5.1.2 Salgsbevillinger	23
5.2 Skjenkebevillinger	23
5.3 Salgs- og skjenketider	24
5.3.1 Skjenketider for alkoholholdig drikk i Trysil	24
5.3.2 Salgstider for alkoholholdig drikk	24
5.4 Avgjørelsesmyndighet	25
5.5 Gebyr	25
5.6 Kontroll	25

5.7	Sanksjoner	26
5.8	Vandelsvurdering	28
6.	Oppsummering	29

1. Rusmiddelpolitisk handlingsplan i Trysil kommune

Innledning

Etter alkoholovens § 1-7d er kommunen pålagt å utarbeide en alkoholpolitisk handlingsplan. Det er naturlig å se alkohol og narkotikapolitikken i sammenheng. Dette gjelder også for Trysil kommune. Forskning viser at alkohol bør ses i sammenheng med narkotika, blant annet fordi tidlig alkoholdebut øker risikoen for bruk av narkotika. I og med at temaet rus i stor grad er sammensatt, må planen og tiltakene være tverrfaglig og tverretatlig.

Mandatet for arbeidet

Hovedutvalg for teknisk og drift vedtok følgende i møte:

- 1) *Det nedsettes et ad-hoc utvalg bestående av to politikere og representanter fra restaurantforeninga. Arbeidet slutføres i løpet av februar 2016.*
- 2) *I ad hoc-utvalget har følgende deltatt:*
 - Bjarte Wigdel, leder (rep. restaurantbransjen)
 - Tommy Åsheim (rep. restaurantbransjen)
 - Liz Bjørseth (H)
 - Einar Hyllvang (AP)
 - Sondre Kristian Grønstad (lensmann i Trysil)
 - Beate Helen Sande (barne- og ungdoms representant)

Sekretariatet har vært næringsavdelingen og sosialtjenesten. Foruten nærings sjef og næringskonsulent har kommunalsjef for helse & omsorg og ruskonsulenten deltatt i arbeidet.

Planen skal rulleres hvert 4. år av det nye kommunestyret. Årlig evaluering foretas i forbindelse med framlegging av årsmelding innen utløpet av mai. Ansvar for oppfølging og rulling av planen tilligger rådmannen. Disposisjon for arbeidet er hentet fra veileder for kommunal rusmiddelpolitisk handlingsplan utgitt av Sosial og Helsedirektoratet samt Opptappingsplan for rusfeltet utgitt av Helse og Omsorgsdepartementet.

Lovgrunnlag

- Lov om omsetning av alkoholholdig drikk m.v av 1989 med tilhørende forskrifter og merknader samt endringer av 1.1. 2016 med forskrifter
- Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester.

2. Beskrivelse og vurdering av rusmiddelsituasjonen

2.1 Rusmiddelsituasjonen i Norge

Fakta her er hentet fra SIRUS (Statens Institutt for rusmiddelforskning) sin rapport *Rusmidler i Norge 2014*, fra *Ungdata – Nasjonale resultater, 2014* og fra *Prop 15 S - Opptrappingsplanen for rusfeltet (2016-2020)*.

Norge har et lavt alkoholforbruk sammenlignet med andre land, men vi har et drikkemønster som kjennetegnes av at det drikkes relativt store kvantum når det drikkes.

I 2012 startet SIRUS, i samarbeid med Statistisk sentralbyrå, en ny serie årlige befolkningsundersøkelser om bruk av rusmidler og tobakk.

I 2014-undersøkelsen oppga 95 % av befolkningen at de har drukket alkohol *noen gang*, mens 85 % oppga at de har drukket i løpet av de *siste 12 måneder*.

Andelen menn som oppga å ha drukket det siste året var noe større (87 %) enn andelen kvinner (84 %). Drøyt fire av ti menn og tre av ti kvinner oppga at de har drukket en dag i uken eller oftere i løpet av det siste året. Med utgangspunkt i respondentenes selvrapporterte alkoholbruk siste fire uker, fant man at det gjennomsnittlige forbruket blant menn var mer enn dobbelt så høyt som blant kvinner. For menn utgjør øl mer enn halvparten av alkoholforbruket, mens vin utgjør 60 % av alkoholforbruket for kvinner.

Den registrerte alkoholomsetningen har økt med 33 % mellom 1993 og 2014. Det er ikke de unge, men de eldre som står for denne økningen. Flere eldre drikker nå enn for 15 år siden, og de drikker mer og oftere enn før. Å drikke ukentlig er mer utbredt blant de eldre enn de yngre aldersgruppene. At de eldre blir stadig flere og samtidig drikker mer alkohol, antas å føre til flere alkoholproblemer i denne gruppen.

Alkoholforbruket blant de yngste består hovedsakelig av øl, mens vin dominerer i de eldre aldersgruppene.

Antall sykehusinnleggelser i somatiske sykehus som skyldes alkohol, har økt betraktelig de siste årene. Fra ca. 4000 i 1999 til en topp i 2011 på nesten 7000. Slike innleggelser er også vesentlige høyere for menn enn for kvinner.

En viktig spørreundersøkelse er den store europeiske skoleundersøkelsen – ESPAD som er blitt gjennomført hvert fjerde år fra 1995 blant 15-16 åringer. Den siste gjennomføringen er gjort i 2015, men disse tallene er ikke klare.

Ser man på utvikling over tid, finner man at det var en liten økning i andel som har oppgitt å ha drukket alkohol fra 1995 til 1999/2003, mens det så har vært en nedgang. Av de ungdommene som oppga å ha drukket i løpet av de siste 30 dager var det en oppgang fra 43 % i 1995 til 55 % i 1999. Fra 1999 har det vært en jevn nedgang til 35 % i 2011.

Til tross for at voksne i dag ser ut til å drikke mer alkohol enn tidligere, har de unges bruk av alkohol flatet ut, og fra årtusenskiftet vist en tydelig nedgang. Likevel er det mange unge som drikker, særlig i den siste delen av tenårene.

I følge nasjonale resultater fra Ungdataundersøkelsen 2014, varierer det mye hvor gamle ungdom er når de begynner å drikke så mye alkohol at de kjenner seg beruset. I begynnelsen av tenårene er det 3 – 4 % som har vært beruset, mens det blant avgangselevne i videregående

gjelder 80 %. Det er generelt små forskjeller mellom gutter og jenter, men det er noen flere jenter som har drukket seg beruset enn gutter, og da først og fremst i midten av tenårene.

Cannabis er det mest brukte narkotiske stoffet i Norge, som i resten av den vestlige verden. Data fra ESPAD viser at det var en klar økning fra 1995 til 1999 i andelen 15-16 åringer som oppga at de hadde brukt cannabis noen gang, men så har det vært en jevn nedgang de påfølgende undersøkelsesårene. I 1999 var det 12 % som oppga at de hadde brukt cannabis noen gang. Dette hadde sunket til 5 % i 2011.

Andelen som oppgir å ha brukt cannabis en eller flere ganger hittil i livet har økt jevnlig siden 80-tallet, fra 8,5 % i 1985 til noe over 20 % i de siste årene. Dette tilskrives en såkalt kohorteffekt ved at cannabisbruk startet blant ungdom og unge voksne på 1960-tallet, og at de fleste av disse ennå ikke har passert 65 år. Ettersom stadig nye personer prøver cannabis, vil også andelen som har prøvd stoffet *noen gang*, dermed øke.

Om man ser på brukere i gruppen tunge stoffer (amfetamin, kokain, heroin og ande opioider) deles de inn i tre grupper:

- Eksperimentbrukere: brukt en eller noen få ganger og så aldri igjen
- Rekreasjonsbrukere: begrenser sitt inntak til enkelte helger og fritid hvor bruken ikke hindrer deltakelse i arbeidsliv og utdanning
- Høyrisikobrukere: risiko for sosial eksklusjon, sykdom og død er høyere enn ved mer begrenset bruk

Heroin blir ofte sett på som det mest skadelige narkotiske stoffet på grunn av høy dødsrisiko ved inntak. Gjennomsnittlig for 2010-2012 ble det anslått at 7700 personer i alderen 15-64 år hadde et risikofylt opioid-bruk, men antallet er svært usikkert.

Narkotikadødsfall i Norge har i hovedsak vært relatert til heroin inntatt ved injisering. Antall narkotikarelaterte dødsfall ser nå ut til å ha stabilisert seg på ca. 250 i året.

Antall anmeldte narkotikalovbrudd økte dramatisk i løpet av 1990-tallet, mens det etter tusenårsskiftet har vært mer eller mindre stabilt, selv om man ser variasjoner fra år til år. I 2013 ligger det totale antallet (inkludert både anmeldte brudd på straffeloven og anmeldte brudd på narkotikabestemmelsene i legemiddeloven) på nesten 50 000.

2.2 Rusmiddelsituasjonen i Trysil kommune

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 3-1, første ledd (Lovdata 2015), omhandler kommunens ansvar:

- Kommunen skal sørge for at personer som oppholder seg i kommunen, tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester.
- Kommunens ansvar omfatter alle pasient- og brukergrupper, herunder personer med somatisk eller psykisk sykdom, skade eller lidelse, rusmiddelproblem, sosiale problemer eller nedsatt funksjonsevne.

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 3-3, første ledd (Lovdata 2015)

- Kommunen skal ved ytelse av helse- og omsorgstjenester fremme helse og søke å forebygge sykdom, skade og sosiale problemer. Dette skal blant annet skje ved opplysning, råd og veiledning.

- Helse- og omsorgstjenesten skal bidra i kommunens folkehelsearbeid, herunder til oversikten over helsetilstand og påvirkningsfaktorer etter folkehelseloven § 5.
- Helse- og omsorgstjenesten skal arbeide for at det blir satt i verk velferds- og aktivitetstiltak for barn, eldre og funksjonshemmede og andre som har behov for det.

Innbyggere i Trysil pr. 01.01.15: 6 569 (SSB)

Registrerte anmeldelser i Trysil – som gjerningsdistrikt

	2012	2013	2014	2015
VOLD (liv, legeme og helbred)	17	19	19	27
Familievold	5	6	11	7
NARKOTIKA				
Narkotika Str.I. §162, 2. ledd og 3. ledd (store saker)	1	0	0	3
Narkotika (31, 2 ledd bruk	36	44	26	47
Narkotika (31, 2 ledd besittelse	11	9	8	7
Narkotika diverse	2	4	2	2
TRAFIKK:				
Påvirket/beruset § 22,1 ledd	18	11	12	19
Påvirket/beruset med matriell skade § 22,1 ledd	1	1	1	2
Påvirket/beruset med personskafe § 22, 1 ledd	1	2		2
Etterfølgende alkoholnyttelse § 22,2 ledd	0	0	0	1

Det er ikke hentet ut eksakte tall for vinterhalvåret da dette er en tidkrevende jobb, men politiet ser en klar sammenheng mellom antall registrerte anmeldelser og vinterturismen i Trysilfjellet. De fleste saker registreres fra desember til sesongen er over i fjellet, med topper i jul/nyttår, vinterferie og påske.

2.2.1 Folkehelseoversikt

Trysil kommune har utarbeidet en folkehelseoversikt for kommunen som inneholder oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer for helse. Dette er et «levende» dokument som stadig oppdateres. Oversiktsdokumentet er et sektornøytralt grunnlagsdokument og speiler det tverrsektorielle perspektivet. Oversikten skal gi grunnlag for vurderinger og prioriteringer mht. folkehelsearbeid i kommunen. Dokumentet utgjør ingen plan for folkehelsearbeid og fastsetter ikke mål eller strategier for arbeidet med folkehelse. Oversikten danner to hovedformål, det ene er å danne grunnlag for beslutninger i det «daglige» folkehelsearbeidet, det andre er å danne grunnlag for beslutninger i forbindelse med langsiktig planlegging av folkehelsearbeidet, knyttet opp mot prosessene i plan- og bygningsloven.

I folkehelseoversikten er det bl.a. tatt med data/statistikk fra ungdomsundersøkelsen i 2015, som viser Trysilungdommens holdninger til, og bruk av rusmidler.

2.2.2 Ungdomsundersøkelsen 2015

Ungdomsundersøkelsen er en nasjonal undersøkelse som ble gjennomført første gang i Trysil i 2015. Den har gitt oss informasjon om hvordan ungdom i Trysil har det gjennom ungdommenes egen vurdering av sin situasjon. Undersøkelsen viser at:

- Jevnt over er det positive resultater for Trysil. Sammenlignet med andre kommuner er det mye som ser bra ut i Trysil.
- De aller fleste av elevene på ungdomsskolen trives og har det bra, både hjemme, på skolen og blant venner. Det later til å være tette bånd mellom ungdommen og foreldrene, og forholdet dem i mellom er preget av åpenhet, fortrolighet og lojalitet.

- Når det gjelder helse og trivsel er det funnet mye oppløftende. Trysilungdommen er fornøyd med helsa si. 80 % trener ukentlig. Bare 10 % har følt seg plaget av ensomhet siste uka. 4 % sier de er blitt mobbet, på landsbasis er det 9 %.
- 2 % av ungdommene røyker (landsgjennomsnittet er 3 %)
- Trysil ligger over landsgjennomsnittet på antallet som snuser (9 %)
- Ungdommen i Trysil ligger under gjennomsnittet når det gjelder å ha brukt hasj (2 % har prøvd)
- 9 % i 10. klasse sier det gir status å røyke hasj.

Alkohol

- Trysil skiller seg ut fra landet for øvrig også når det gjelder alkohol. For det første så ligger ungdommen i Trysil over landsgjennomsnittet når det gjelder bruk av alkohol. 22 % av elevene ved TUS sier de har drukket seg fulle i løpet av det siste året. Det er 7 % høyere enn snittet for resten av landet. (5 % av guttene og 8 % av jentene svarer at de har vært beruset av alkohol fem ganger eller mer i løpet av de siste seks månedene).
- For det andre er det flere her i Trysil enn landsgjennomsnittet som mener at det øker statusen å drikke seg full. (23 % av guttene og 15 % av jentene.)
- 70 % av ungdommene i Trysil sier at de ikke får lov av foreldrene å drikke alkohol, mens 8 % sier at de får lov. 22 % vet ikke om de får lov eller ikke.

Årsaker til tidlig alkoholbruk i Trysil

- I Trysil, som alle andre steder, er det en sterk forbindelse mellom spørsmålet om ungdom får lov til å drikke alkohol av foreldrene sine og spørsmålet om hvor ofte de drikker. Grensesetting til alkohol har altså stor betydning på drikkeomfang. Så godt som 90 % av dem som IKKE får lov til å drikke, har ikke vært beruset. Mens "bare" 30 % av de som får lov til å drikke, har ikke vært beruset. Blant de som har vært beruset flere ganger, er det en overrepresentasjon av ungdom som sier de får lov til å drikke.
- Tallene fra ungdataundersøkelsen viser også at det skjer en endring i ungdommenes alkoholbruk fra slutten av 9.klasse og 10. klasse. Fra at nesten ingen i 8. og 9. kl. har smakt alkohol eller de har smakt bare noen få ganger, så har over halvparten av 10.klassingen smakt alkohol og nesten halvparten har vært beruset i løpet av de siste seks månedene. Dette tror vi har en sammenheng med konfirmasjonen og at det er mange som debutterer med alkohol da de har blitt konfirmert. «Tradisjon» på landsbygda at det er lov å drikke når man er konfirmert.

2.2.3 BrukerPlan kartlegging

BrukerPlan er utviklet for flere formål. For det første er det et verktøy som skal gi kommuner et relativt detaljert og oppdatert bilde av hvor mange brukere av kommunens helse-, omsorgs- og velferdstjenester som har en kjent rusrelatert problematikk og/eller en kjent psykisk lidelse, hva som er deres livssituasjon og funksjonsnivå og hvilke spesialisthelsetjenester og andre tjenester disse personene mottar.

For det andre er formålet å kunne gjøre det mulig for de som står for kartleggingene, å vurdere hvilke brukere som bør prioriteres og hvor stor etterspørsel etter tjenester som kan forventes framover.

BrukerPlan kartleggingen ble gjennomført for første gang i Trysil, høsten 2015. Rustjenesten i NAV, hjemmetjenesten for psykisk helse, ordinær hjemmetjeneste og samtale-tjenesten i psykisk helse kartla sine brukere av tjenestene med kjent rusproblematikk. 75 brukere ble

kartlagt. Oppsummering av resultatene er pr. 15.01.16. ikke presentert kommunen, slik som ungdataundersøkelsen er blitt presentert.

2.2.4. Registreringer hos NAV Trysil

2015 er det registrert at 45 brukere med erkjent rusproblematikk har fått oppfølging fra rusteamet i løpet av året. Ca. halvparten er alkoholrelatert og den andre halvparten blandingsmisbruk (både alkohol og narkotika/medikamenter) Brukergruppa er i alderen 19 – 70 år, ¼ er kvinner og ¾ menn. Hovedtyngden i gruppa har passert 40 år, ca. ¼ er i 20-åra.

Det har vært en nedgang i antall brukere av rustjenesten. Pr 31.12.2011 var det registrert 60 saker i rustjenesten i NAV, der brukere hadde erkjent rusproblematikk. Fordeling i f.t. kjønn og alder er den en samme i dag som den var i 2011.

I BrukerPlan kartleggingen som ble utført høsten 2015, ble 37 brukere registrert av rustjenesten. Dette var brukere som mottok tjenester pr. d.d. Brukere som hadde gått bort i løpet av året, flyttet eller avsluttet sin behandling/oppfølging, ble ikke registrert her.

I 2015 har 5 brukere vært under LAR-tiltak (legemiddelassistert rehabilitering) 12 brukere har vært/er i behandling i spesialisthelsetjenesten. 1 har vært lagt inn til rusinstitusjon.

2.2.5 Barnevernet

Barnevernet har pr. 31.12.2015 registrert 52 aktive saker. Kun 3 av disse har uttalt en eller annen form for bekymring for rusmiddelproblematikk hos en eller flere omsorgspersoner. Pr 31.12.2011 hadde barnevernet registrert 77 saker. I 10 av sakene var det registrert rusproblematikk hos omsorgspersoner. I 2008 var det totalt 46 saker i barneverntjenesten, 26 av sakene hadde registrert rusproblematikk hos omsorgspersoner

Barnevernet ser en fortsatt nedgang i rusmiddelproblematikk, og det er også flere år siden det var rusmiddelproblematikk knyttet til ungdom i barnevernet.

2.2.6 Hjemmetjenesten for psykisk helse

Tallene her er hentet fra BrukerPlan kartleggingen som ble utført høsten 2015. Her oppgir hjemmetjenesten for psykisk helse at de yter tjenester til 12 brukere med rusproblematikk.

2.2.7 Ordinær hjemmetjeneste

Tallene her er hentet fra BrukerPlan kartleggingen som ble utført høsten 2015. Her oppgir den ordinære hjemmetjenesten at de yter tjenester til 24 brukere med rusproblematikk.

Det har vært en oppgang i antall brukere de siste årene. I 2011 var det samlede antall brukere med rusproblematikk i hjemmetjenesten for psykisk helse og ordinær hjemmetjeneste; 25 brukere.

2.2.8 Psykisk helse samtaletjenesten

Tallene her er hentet fra BrukerPlan kartleggingen som ble utført høsten 2015. Her oppgir samtaletjenesten for psykisk helse at de yter tjenester til 9 brukere med rusproblematikk. Dette er en oppgang fra 2011. Da var det registrert 4 brukere med rusrelatert bakgrunn i samtaletjenesten.

2.2.9 Trysil legesenter

Opplysninger fra legesenteret er statistikk fra 2011 på diagnoser knyttet til rusmisbruk på personer med bostedsadresse Trysil. Diagnoseene er delt opp i koder: akutt misbruk 11 brukere, kronisk misbruk 35 brukere, blandingsmisbruk 12 brukere, legemiddelmisbruk 4 brukere. Totalt 62 brukere.

Det kan legges til at noen av disse tallene er overlappende, da noen av brukerne har flere diagnoser. Det kan være andre som er registrert med en annen hoveddiagnose, men med rusproblematikk i tillegg. Dette er gamle tall fra rusmiddelpolitisk handlingsplan 2012 – 2015, da vi ikke har fått nye oppdaterte tall fra legesenteret.

2.2.10 AKAN

Trysil kommune har vedtatt retningslinjer for behandling og rehabiliteringsarbeid av sine arbeidstakere med alkohol- og eller narkotikaproblem. Retningslinjene ble vedtatt i formannskapsmøte 19. juni 1987 som FS-sak 176/87.

Det har vært registrert få saker, ingen i 2010 og to henvendelser i 2011.

I 2012 var det en sak som ble avsluttet med positivt resultat i 2014.

Det samme i 2013; en ny sak som ble avsluttet med positivt resultat i 2015.

I 2015 ble en ny sak i systemet påbegynt.

Det er gitt til sammen 4 muntlige advarsler. 1 i 2014 og 3 i 2015.

2.2.11 NA (Anonyme Narkomane),

Anonym selvhjelpsgruppe ble startet i 2007 i Trysil, men gruppa ble nedlagt i 2014 pga. få deltakere. Nærmeste tilbud finnes nå i Elverum.

2.2.12 Trysil videregående skole

Trysil videregående skole er fylkeskommunal og forholder seg til fylkeskommunale retningslinjer i forhold til rusproblematikk. Skolen samarbeider med PPT, barnevern, NAV Trysil, helsestasjonen/samtaletjenesten og politi rundt enkeltelever.

Trysil videregående har et samarbeid på systemnivå med helsestasjonen/samtaletjenesten og NAV Trysil ungdomsteam, byggende team og politi.

For elever som bor på hybel, arrangeres det hybelkvelder. I tillegg jobber rådgivertjenesten aktivt for disse elevene. Skolen ser at det er behov for flere tiltak overfor hybelboerne. Inneværende skoleår har skolehelsetjenesten i Åmot hatt helsesøster på skolen en dag i uka. Dette har ikke fungert helt optimalt. Ordningen skal nå evalueres. Utfordringen har vært å få elevene til å benytte seg av dette tilbudet, og pga. liten oppslutning skal helsesøster redusere tilbudet.

For å fange opp elever som faller utenfor, jobber skolen nå med en ny sosial handlingsplan som vil være ferdig våren 2016.

I følge opplysninger fra skolen er det få problemer i forhold til rusrelaterte spørsmål.

Ungdataundersøkelsen fra 2015 viser at det er lite bruk av tyngre stoffer, men ungdom i Trysil ligger over landsgjennomsnittet på bruk av alkohol.

2.3 Beskrivelse av rusforebyggende arbeid i Trysil i dag

2.3.1 Helsestasjonen

Svangerskapskontroll.

Helsestasjon for ungdom opp til 25 år, åpent en dag i uka.

2.3.2 Barnehagene i Trysil

Har fokus på oppvekstmodellen i sitt daglige arbeid.

Trysil kommune driver barnehage i 7 ulike lokaler. I de kommunale barnehagene er det til sammen ca. 210 plasser. Det er 4 private barnehager i Trysil med rundt 75 plasser i alt.

2.3.3 Grunnskolen i Trysil

Formål og opplæringslova § 1-2:

«Grunnskolen skal i samarbeid og forståing med heimen hjelpe til med å gi elevane ei kristen og moralsk oppseding, utvikle evnene og føresetnadene deira, åndeleg og kroppsleg, og gi dei god allmennkunnskap, slik at dei kan bli ganglege og sjølvstendige menneske i heim og samfunn».

I skolen er det fokus på barns psykososiale arbeidsmiljø.

Grunnskolen i Trysil driver holdningsskapende arbeid i henhold til læreplanen. Tiltak som benyttes i ungdomsskolen pr. d.d. er årlige opplegg i forhold til ANT (alkohol, narkotika og tobakk), og FRI (tiltak der elevene skriver under på at de skal være røyk- og snusfri)

I forrige rusmiddelpolitiske handlingsplan ble det beskrevet at skolen også skulle sende elever på Juvente kurs. Dette tiltaket er avvirket.

2.3.4 PPT Trysil/Engerdal

PPT jobber systemrettet i skoler og barnehager i Trysil og Engerdal, og bistår med å tilrettelegge for gode lære- og utviklingsmiljøer. PPT er sakkyndig instans for å vurdere om barn har rett til spesialundervisning og spesialpedagogisk hjelp. PPT har god utredningskompetanse på alle typer lærevansker inkludert sosiale- og personlige vansker, og de bistår med veiledning og tilrettelegging av tiltak for barn med særlige behov.

2.3.5 Byggende team inkludert *utvidet byggende team*

I dag fremstår byggende team i to former; som ordinært byggende team og som utvidet byggende team. Teamene er et samarbeid mellom oppvekst og helse og har egne retningslinjer utarbeidet september 2015. Formålet er:

- Klargjøre kommunens profil når det gjelder barn og unge
- Koordinere det forebyggende arbeidet for å fremme gode oppvekstmiljøer for barn og unge
- Sørge for at arbeid med barn og unge er kunnskapsbasert
- Identifisere utfordringer og foreslå løsninger i arbeidet med barn og unge i Trysil

Byggende team

- Utvikle og oppdatere oppvekstmodellen for Trysil kommune
- Utvikle tiltak av generell forebyggende

Utvidet byggende team

- Dele kunnskap og oppdatere fagmiljø om aktuell status i de ulike avdelinger
- Ha en oversikt over kommunens

karakter

tjenester og ressurser i forhold til barn og unge og hvordan denne kan anvendes

Byggende team har møter hver 14. dag, mens utvidet byggende team har møter tre ganger i året.

Leder for byggende team inkl. *utvidet byggende team* er koordinator for byggende barne- og ungdomsarbeid.

Byggende team består av koordinator for byggende barne- og ungdomsarbeid, byggende barne- og ungdomsarbeider i skolen, ruskonsulent, representant for politiet og helsesøster. Utvidet byggende team består av representanter fra skole, PPT, helsestasjon, barnevern, byggende team, politi, sosialtjeneste (NAV) og lege.

Byggende team skal:

- Rapportere og melde utfordringer til lederforum og ansvarlige ledere.
- Være oppdatert på tallmateriale/statistikk/forskning som foreligger og som har betydning for det forebyggende arbeidet rettet mot barn og unge.
- Ha ansvaret for gjennomføring av enkelte tiltak
- Teamet skal være rådgivende organ for lederforumet.
- Følge opp innspill fra *utvidet byggende team*.

Utvidet byggende team skal:

- Rapportere og melde utfordringer til lederforum.
- Koordinere informasjon om utfordringer, kompetanse og tiltak i arbeidet med barn og unge.
- Dele kunnskap mellom tjenestene og veilede hverandre etter behov.
- Komme med innspill til byggende team – til arbeidet med å utvikle forebyggende tiltak og utvikling av oppvekstmodellen.

Kvalitetsmålet er at barn og unge gis nødvendige betingelser for å oppnå en trygg og god oppvekst. Tjenestene/aktørene som arbeider med barn og unge har nødvendig kunnskap og informasjon, ved at kommunens profil for arbeid med barn og unge klargjøres og ved at forebyggende tiltak gjennomføres.

2.3.6 Ungdomsrådet

Ungdomsrådet skal bidra til å fremme ungdommens interesser i deres nærmiljø, styrke og hjelpe ungdom overfor beslutningsprosessene i kommunen og være høringsorgan for kommunen i saker som berører unge.

Tidligere ungdomsråd har lagt vekt på at de:

- Ønsker fokus på rusforebyggende tiltak, spesielt i ungdomsskolen.
- Opplever at FRI ikke har den effekt som er ønsket.

2.3.7 Ungdomsklubben

Ungdomsklubben holder til i underetasjen på Trysil ungdomsskole og er et tilbud til ungdom fra 13 år til ut videregående skole. Ungdomsklubben har åpent to kvelder pr uke, mandag og onsdag fra 14.30 – 21.

Ungdomsklubben drives av Trysil kommune og er en del av kommunens byggende ungdomsarbeid. Ungdommene der har et eget styre. Klubben skal være en arena for opplevelse og mestring for ungdom med voksne til stede. I Trysil kommunes plan for byggende barne- og ungdomsarbeid er et av satsningsområdene sosialisering. Det heter at:

«Alle barn og unge i Trysil skal ha en venn; noen å snakke med, være sammen med og leke med. Barn og unge i Trysil skal lære å forholde seg til og samhandle med andre mennesker og gjennom dette utvikle voksenkontakt, men også at den sosiale omgangen består av kontakt med jevnaldrende».

Ungdomsklubben arbeider for at ungdom skal få mulighet til å knytte kontakter med jevnaldrende, få venner og ha noen å snakke med.

Foruten leders stilling er en 50 % stilling knyttet til ungdomsklubben. Dette betyr at det er to voksne på jobb de kveldene ungdomsklubben er åpen.

Besøkstall Trysil ungdomsklubb

	2011	2012	2013	2014	2015	
Totalt antall registrerte ungdommer	2714	1877	1346	2514	2806	
Antall registrerte ungdommer vår	1425	980	437	1243	1264	
Antall registrerte ungdommer høst	1289	897	909	1271	1542	
Gj.snitt ungdom pr klubbkveld - hele året	24,5	15,1	19,8	33,5	36,9	
Gj.snitt ungdom pr klubbkveld - vår	23,8	14,2	10,7	29,5	30,8	
Gj.snitt ungdom pr klubbkveld - høst	25,3	16,3	33,7	38,5	44	
Totalt antall klubbkveld - hele året	110	124	69	75	76	
Antall klubbkveld - vår	60	69	41	42	41	

Antall klubbkveld - høst	50	55	27	33	35	
Totalt antall registrerte ungdommer skoleår	2269 (11/12)	1334 (12/13)	2305 (13/14)	2535 (14/15)	(15/16)	
Gj.snitt ungdom pr klubbkveld - skoleår	19,1	13,9	33,4	34,2		
Totalt antall klubbkvelder pr skoleår	119	96	69	74		

- ❖ 2011 og 2012 – ungdomsklubben åpen 3 kvelder pr uke og holder til på Borgstad
- ❖ 2013 – ungdomsklubben åpen 2 kvelder pr uke. Flytter fra Borgstad til Trysil ungdomsskole denne høsten.

Ungdomsklubben er godt besøkt spesielt etter at den ble flyttet til lokalene på Trysil ungdomsskole. De besøkende er hovedsakelig ungdomsskoleelever

2.3.8 Kulturskole

Strategisk plan for Trysil kulturskole 2011-2016 (Vedtatt av KS 24.05. 2011)

«Alle elever skal få en kulturskoleopplæring i samsvar med de evner og forutsetninger»

(Rammeplan for kulturskolen)

2.3.9 Kino/kulturhus

Trysil kommune har stor aktivitet i kulturhuset Hagelund for barn og unge. For eksempel kino, UKM og lignende.

2.3.10 Frivillige lag/idrett

Det finnes en rekke frivillige organisasjoner i Trysil kommune. En del av disse er registrert på Trysil kommunes hjemmeside. Denne oversikten er ikke tatt med i planen, da den ikke gir en fullstendig oversikt.

2.3.11 Natteravner

Et av tiltakene i forrige handlingsplan var å sikre videreføring av Natteravnordningen. Det ble beskrevet der at ansvaret skulle legges til Byggende team. Ordningen er videreført, men ansvaret ligger ikke hos Byggende team da denne ordningen ikke kan være et kommunalt ansvar.

Styret i Natteravnene består i dag av:

Leder: Anita Ryen

Styremedlem: Camilla Næss og Bjørn Lundberget

De tok over styret i Natteravnene i 2014.

Målsettingen med natteravnordningen er at ungdom som er ute skal kjenne seg trygge ved voksen tilstedeværelse.

Det nye styret har gjort noen endringer:

1. Det er nå foreldrene til elever i 9. og 10. klasse som går natteravn. (før 8. og 9. klasse)
2. Alle foreldre er satt opp på en ravnning hver.
3. De går noen færre kvelder mot at de er flere på hver ravnning. Det er oppsatt 4-5 personer per vakt. Disse er mikset både fra 9. og 10. klasse. Dette er gjort for å få mer sosial omgang mellom foreldrene på tvers av klassene.
4. I tillegg er tidspunktet på ravnningen endret fra 21.30 til 22.30. Erfaringsmessig viser at det er veldig stille først på kvelden.
5. På neste møte til våren skal det settes opp en plan for hvordan man skal velge nye inn i styret. Styret arbeider også med å få til et brev til foreldrene i 8. og 9. klasse hvor de blant annet skal opplyse om dette.

Styret ser at det er et behov for natteravnere eller evt. andre voksne ute når det arrangeres 1-2-3 fester i regi av videregående. Her har de hatt problemer med å stille ravner da disse festene gjerne foregår en ukedag og de ofte får beskjed bare noen dager i forkant av festene. Styret har selv erfart at det er et klart behov for flere voksne ute for å holde et øye med dette arrangementet.

Ellers er det stort sett veldig rolig på ravnningene og det er lite uroligheter å melde om. Ordningen får en liten sum av Tryg hvert år som dekker konvolutter og frimerker. I tillegg holder de alt av tøy som natteravnene skal ha på seg under ravnning.

2.4 Evaluering av foreslåtte tiltak i rusmiddelpolitisk handlingsplan 2012-2015

Forebyggende tiltak	Evaluering
Holdningsskapende arbeid inn på systemnivå, fra barnehage og gjennom hele skoleløpet til og med videregående skole <ul style="list-style-type: none"> ○ Informasjon ○ Undervisning ○ Kampanjer 	
Opprettholde Byggende team	Byggende team er opprettholdt.. Byggende team har bl.a. deltatt på foreldreskole på barneskolene og på ungdomsskolen hvert år og snakket om foreldrenettverk, utarbeidet håndbok i sosial kompetanse som benyttes av alle som arbeider med barn og unge i Trysil kommune og deltatt på foreldrenettverksmøter og snakket om ungdom og rus. Se for øvrig kap. 2.3.5
Sikre videreføring av Natteravnordningen. Ansvaret legges til Byggende team	Natteravnordningen er videreført, se kap. 2.3.11
Gjennomføre ”Bry Deg” kurs, opplæring i	«Bry deg» kurs gjennomføres ikke.

regi av Norsk narkotikaforbund i ungdomsskolen i 8. trinn.	Tidligere ungdomsråd opplevde at FRI ikke hadde den effekt som var ønsket. De ønsket heller andre rusforebyggende tiltak i skolen. Se for øvrig kap. 2.3.3. og kap. 2.3.6
Sikre fortsatt drift av ungdomsklubben	Ungdomsklubben er fortsatt i drift, se kap. 2.3.7
Styrke samarbeid med frivillige lag og foreninger	
Styrke samarbeidet med foreldregruppa gjennom svangerskapskontroll, helsestasjon, foreldremøter og lignende	
Opprettholde prosjektstilling innen kommunalt rusarbeid etter endt prosjektperiode	Prosjektstilling ble gjort til fast stilling i februar 2013 etter vedtak i helse- og sosialutvalget i kommunen. Miljøarbeiderstillingen som den kalles i dag, jobber i team med ruskonsulent.
Sikre drift videre av middagsgruppe og lavterskel gruppe innen rusomsorgen	Middagsgruppa driftes fortsatt og møtes annenhver uke på Sønsthagen. Ca. 10 brukere benytter seg i varierende grad av dette tilbudet. Lavterskelgruppa ble avviklet i 2012, bl.a. pga. at flere brukere av gruppa ble borte fra kommunen av ulike årsaker. Det er et mål for rustjenesten å starte opp igjen en lavterskelgruppe for personer i alderen 18 -30 år, i løpet av 2016.
Sikre drift av aktivitetstilbud på Tingstua	Aktivitetstilbudet på Tingstua flyttet til Sønsthagen i 2014, og det kalles i dag for Møteplassen. Møteplassen har åpent tre dager/kvelder i uka og er et sted med fokus på sosialt samvær, kulturelle opplevelse og ulike aktiviteter.
Sikre årlig gjennomføring av kurset Ansvarsfull Alkoholhåndtering.	Kurset gjennomføres årlig.
Arbeide for å finne/sikre alkoholfrie serveringssteder i Trysil.	

Tiltak for oppfølging og rehabilitering for rusmisbrukere	Evaluering
Sikre behandlingstilbud og ettervern til rusmisbrukere	Gjøres i dag gjennom rustjenestens arbeid. Rustjenesten henviser de brukere som har behov og som ønsker det, til spesialisthelsetjenesten. Ettervern gis i form av tett oppfølging etter endt behandling. Middagsgruppe er et av tilbudene til brukeren.
Sørge for at de som ønsker det får oppnevnt ansvarsgruppe og at det blir laget individuell plan.	Alle som ønsker det og har krav på det, får opprettet ansvarsgruppe og IP. Ca. 25 brukere har et koordinert tilbud fra kommunens tjenester.
Sikre stabil situasjon og kontinuitet i oppfølging	Det legges vekt på stabilitet og kontinuitet i oppfølgingen fra rustjenesten.
<ul style="list-style-type: none"> • Sikre at stillingen som ruskonsulent og prosjektstillingen innen kommunalt rusarbeid videreføres. 	Stillingene er faste.

2.5 Trysil kommunes tilbud om oppfølging og rehabilitering

NAV Trysil har i følge lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 10-1 ansvar for å tilby behandling til rusmisbrukere som ønsker dette. Kommunen henviser til spesialisthelsetjenesten der man får pasientrettigheter innen rusbehandling, som f.eks. poliklinisk og/eller institusjonsbehandling. Kommunen skal gi oppfølging før, under og etter behandling. Det i form av samtaler, hjemmebesøk og praktisk organisering. Det finnes ulike typer rusinstitusjoner og omfanget varierer. NAV har en viktig rolle i å være med å planlegge utskrivelse og tiden etter opphold. Det er en kritisk fase i rehabiliteringsprosessen å komme tilbake til samfunnet og fungere sosialt, økonomisk og i f.t. jobb/skole m.m.

I løpet av våren 2016 er det planlagt at rustjenesten i NAV skal samorganiseres med andre tjenestetilbud innen psykisk helse.

Rusteamet i Trysil har en middagsgruppe hver 14. dag i samarbeid med psykisk helse.

Kommunal helse- og omsorgstjenesteloven § 10-2 og § 10-3 åpner for bruk av tvang.

3. Rusmiddelpolitisk mål og strategier

3.1 Nasjonale mål og strategier

Regjeringen utformer rusmiddelpolitikken på nasjonalt nivå og legger frem handlings og strategiplaner. Kommunen må til enhver tid gjøre seg kjent med gjeldende nasjonale handlings og strategiplaner på rusfeltet og disse bør være utgangspunktet for kommunale mål og strategier.

Det har vært en opptrappingsplan på rusfeltet siden 2008. Her er det overordnede målet å redusere de negative konsekvensene som rusmiddelbruk har for enkeltpersoner og for samfunnet. I henhold til planen ble det startet opp ulike prosjekter i mange kommuner med tilbud til for rusmisbrukere på ulike nivåer. Opptrappingsplanen ga imidlertid ikke det løftet som trengtes, ny opptrappingsplan – *Prop 15 S (2015-2016) Opptrappingsplanen for rusfeltet (2016-2020)* ble godkjent i statsråd 13.11.15. Den skal opp til godkjenning i Stortinget i løpet av våren 2016.

Den nye opptrappingsplanen er i hovedsak rettet mot personer som er i ferd med å utvikle eller som allerede har etablert, et rusproblem. Å oppdage, identifisere og iverksette effektive tiltak overfor personer som står i fare for å utvikle et rusproblem gjøres for sent i dag (tidlig intervensjon). Dette er godt dokumentert.

Tiltakene som fremmes i den nye opptrappingsplanen er ikke begrenset til spesifikke grupper eller bestemte typer rusmidler. Planen har konkrete mål innen sentrale levekårsområder som arbeid, økonomi, sosiale forhold, skole, utdanning, bolig, barnevern, ernæring og helse- og omsorgsfeltet. Planen inneholder en rekke tiltak for å styrke brukernes innflytelse, møte de pårørendes behov og skape en tjeneste der hjelpen kommer tidlig inn og er preget av lett tilgjengelighet, helhet og kvalitet.

Regjeringen ønsker en helhetlig opptrappingsplan som tar for seg de tre innsatsområdene tidlig intervensjon, behandling og ettervern/oppfølgingstjenester, med følgende fem hovedmål:

1. Sikre reell brukerinnflytelse gjennom fritt behandlingsvalg, flere brukerstyrte løsninger og sterkere medvirkning ved utforming av tjenestetilbudet.
2. Sikre at personer som står i fare for å utvikle et rusproblem skal fanges opp og hjelpes tidlig.
3. Alle skal møte et tilgjengelig, variert og helhetlig tjenesteapparat.
4. Alle skal ha en aktiv og meningsfylt tilværelse.
5. Utvikle og øke bruken av alternative straffereaksjoner og straffegjennomføringsformer.

I Helsedirektoratets veileder *Sammen om mestring – veileder i lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid for voksne (IS-2076)*, står det følgende:

«Lokalt rus- og psykisk helsearbeid skal bidra til flere friske leveår for befolkningen og redusere negative konsekvenser av rusmiddelbruk og psykiske helseproblemer for den enkelte, for tredjepart og for samfunnet. Arbeidet skal bidra til å bedre levekårene for personer som har et rusmiddel- eller psykisk helseproblem, forebygge og redusere problemutviklingen og fremme mestring av eget liv. Pårørende til mennesker med rusmiddel- eller psykiske helseproblemer skal sikres nødvendig støtte og avlastning».

I *St.Meld. 30 (2011-2012) Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk* legger regjeringen særlig vekt på fem områder innen rusmiddelpolitikken:

- Forebygging og tidlig innsats
- Samhandling og tjenester som jobber sammen
- Økt kompetanse og bedre kvalitet
- Hjelp til tungt avhengige – redusere overdosedødsfall
- Innsats for pårørende og mot passiv drikking

3.2 Kommunens mål og strategier

Folkehelsearbeidet i kommunen er gitt fornyet kraft gjennom ny folkehelselov og Folkehelsemeldingen. De ulike tjenesteområdene må utvikle tjenestene med tanke på ivaretagelse av dette arbeidet, jf. helsefremmende og sykdomsforebyggende tiltak som kan fremme helse, forebygge sykdom og utjevne sosiale helseforskjeller.

Gjennom rusmiddelpolitikken skal kommunen støtte opp om de nasjonale målene og strategiene. Kommunens egne målsettinger og strategier innenfor rusmiddelpolitikken skal være basert på kommuneplanens hovedmålsettinger for oppvekstmiljø, sosialt arbeid, kommende fagplan for psykisk helsearbeid i Trysil kommune 2015-2018 - herunder delplan for psykisk helse og rus 2015-2018, og hvordan hjelpeapparatet møter rusmisbrukere.

Hovedfokus skal være å arbeide i henhold til oppvekstmodellen, for å styrke de faktorer som beskytter barn og unge mot skader og belastninger knyttet til eget eller andres bruk av rusmidler. Alkohol synes å være inngangsporten til bruk av andre rusmidler. Kommunen vil prioritere helsefremmende og forebyggende innsats i forhold til ungdom og alkohol.

Trysil kommune har ikke tak på antall skjenkebevillinger. Det satses på ansvarsfull alkoholhåndtering og opplæring av bevillingshavere og ansatte som skal selge/severe alkohol. Dette gjennom et utvidet samarbeid mellom kommune, politi, kontrollør og næring.

4. Rusmiddelforebyggende virkemiddel

Rusmiddelproblemer oppstår og utvikler seg på mange ulike arenaer og i ulike faser av livet. I rusmiddelpolitisk handlingsplan er det naturlig å fokusere på virkemidler som reduserer etterspørselen og regulerer tilgjengeligheten av rusmidler. Det er godt dokumentert at de mest effektive forebyggende virkemidlene er de som regulerer tilgjengeligheten. Pris og avgiftsøkning er eksempler på et tilgjengelighetsregulerende virkemiddel. Aldersgrenser, avgifter, reklameforbud samt ulike kontrolltiltak er alle virkemidler som tar sikte på å redusere etterspørselen. Opplysning og holdningsskapende arbeid er andre virkemiddel. Det er viktig at bruk av alkohol er et naturlig tema å ta opp på arenaer hvor man treffer alle foreldre og vordende foreldre. Svangerskapsomsorgen, helsestasjonen, barnehagene og skolene er gode arenaer for dette.

Et viktig forebyggende arbeid skjer i lokalmiljøet gjennom forvaltningen av alkoholloven, og ved å tilby positive aktiviteter og møteplasser.

4.1 Mål og tiltak for rusmiddelpolitikken i perioden 2016-2020

Hovedmål: Tydelig folkehelseperspektiv med fokus på å redusere de negative konsekvensene som rusmiddelbruk har for enkeltpersoner og for samfunnet.
--

Delmål: Forebygge rusmiddelmisbruk Forebygging skal bidra til å hindre at rusrelaterte problemer, helseskade eller andre rusmiddelproblemer oppstår og utvikler seg	
Tiltak:	Ansvar:
Holdningsskapende arbeid gjennom svangerskapskontroll og helsestasjon	Kommunal sjef for helse, omsorg og sosial
Holdningsskapende arbeid fra barnehage og gjennom hele skoleforløpet til og med videregående skole	Kommunalsjef for oppvekst og kultur
Gjennomføre Ungdataundersøkelsen hvert 3. år.	Kommunalsjef for oppvekst og kultur
Gjennomføre BrukerPlan kartleggingen årlig	Psykisk helse- og rusteam
Opprettholde Byggende team	Rådmann
Innføre nytt rusprogram i grunnskolen (ungdomsskolen)	Kommunalsjef for oppvekst og kultur
Fortsatt drift av aktivitetstilbudet Møteplassen	Kommunal sjef for helse, omsorg og sosial og avdelingsleder for dagsentrene for eldre, utviklingshemmede og psykiatrien samt frisklivssentralen
Fortsatt drift av ettervernsgruppe /lavterskelgruppe innen rusomsorgen	Rustjenesten
Videreføre ansvarlig vertskap	Næringssjefen
Arbeide for å sikre/finne alkoholfrie serveringssteder i Trysil	Rådmann og restaurantforening
Drøfte/utrede muligheten for å gjøre det straffbart å drikke alkohol for de under 18 år	Politikere

Delmål: Ha fokus på tidlig intervensjon i alle tjenester Tidlig intervensjon betyr å gripe inn så tidlig som mulig når en blir bekymret for et annet menneske. Det handler om å identifisere og starte håndteringen av et (helse)problem på et tidligst mulig tidspunkt.	
Tiltak:	Ansvar:
Benytte kunnskapsbaserte metoder for å oppdage risiko eller allerede etablerte problemer overfor personer i alle aldersgrupper.	Kommunalsjef for oppvekst og kultur og kommunal sjef for helse, omsorg og sosial

Utvikle gode systemer for håndtering av problemer som avdekkes	Kommunalsjef for oppvekst og kultur og kommunal sjef for helse, omsorg og sosial
Fortsatt bruk av AKAN	

Delmål: Drive oppsøkende virksomhet	
Tiltak:	Ansvar:
Jobbe for at ulike tjenester i større grad enn tidligere, kan benytte hjemmebesøk som virkemiddel/tiltak.	Kommunal sjef for helse, omsorg og sosial
Ansette miljøarbeider i ny prosjektstilling i rustjenesten som skal jobbe oppsøkende særlig ut mot unge voksne med rusproblematikk. Kommunen mottok midler fra Fylkesmannen til denne stillingen i 2015.	Sosialsjef

Delmål: Tilby oppfølging og rehabilitering av rusmisbrukere	
Tiltak:	Ansvar:
Sikre behandlingstilbud og ettervern til rusmisbrukere.	Rustjenesten
Sikre stabil situasjon og kontinuitet i oppfølgingen.	Rustjenesten
Sikre brukermedvirkning gjennom å sørge for at de som ønsker det får oppnevnt ansvarsgruppe, samt utarbeide individuell plan til de som har rett til det og ønske om det.	Rustjenesten

5. Bevillingspolitikken i Trysil kommune

Omfanget av alkoholrelaterte problemer og skader øker med det totale forbruket av alkohol i samfunnet. Norsk alkoholpolitikk er en folkehelsepolitikk og handler om å forebygge bredt. Ansvaret for å forvalte lovgivning og virkemidler er fordelt mellom staten og kommunene. Kommunen har ansvar å utforme en lokalt tilpasset alkoholpolitikk gjennom behandling av bevilningssøknader, veiledning av salgs- og skjenkebransjen, fastsetting av salgs- og skjenketider, kontroller og sanksjoner.

Omsetning alkoholholdig drikk, antall liter

Salg	2012	2013	2014	2015
Gruppe 1 butikker	379 032	373 004	401 069	*
Vinmonopolet	134 000	134 000	133 000	132 000
Sum salg				
Antall salgssteder	14	14	13	13
Skjenking				
Gruppe 1	224 254,82	215 043,98	250 994,52	*
Gruppe 2	33 957,47	26 919,91	41 121,25	*
Gruppe 3	4 823,48	5 251,38	5 083,36	*
Antall skjenkesteder	27	28	30	33

* Oversikt foreligger ikke før senere på året (mars/ april). Fylles inn når tallene foreligger

Oversikt over antall kontroller/ antall tildeling av prikker/ inndragning av bevilling

	2012	2013	2014	2015
Antall kontroller				
Salgssteder	24	40	59	46
Skjenkesteder	61	79	108	95
Antall tildeling av prikker		4	1	1
Inndragning av bevilling				

5.1 Tildeling av salgs- og skjenkebevillinger

Det kan gis følgende salgs- og skjenkebevillinger i kommunen:

- Faste salgs- og skjenkebevillinger
- Bevilling for en bestemt del av året
- Bevilling for enkeltanledning/ leilighetsvis skjenkebevilling
- Ambulerende bevilling for sluttet selskap

5.1.1 Bevillingsperiode

Bevilling for faste salgs- og skjenkebevillinger gis for 4 år, med opphører senest 30. september året etter at nytt kommunestyre tiltrer.

I henhold til endringer i lovverket kan nå kommunene beslutte at bevillinger ikke skal opphøre men løpe videre for en ny periode på inntil 4 år.

Trysil kommune beslutter at bevillinger ikke skal opphøre, men gjelde videre for en ny periode på inntil 4 år, med opphør senest 30. september året etter nytt kommunestyre tiltrer. Kommunen fastsetter nærmere retningslinjer for hvilke bevillinger som skal fornyes.

Kommunens retningslinjer om fornyelse av bevilling skal blant annet fange opp vandelsvurdering fra skatteetaten og politi. I Trysil kommune skal bevillinger behandles på nytt når det foreligger overtredelser av alkoholloven, slik at det er ilagt prikker og sanksjoner.

Bevilling for enkeltanledning kan gis for arrangementer med en varighet fra 1 og til og med 10 dager.

5.1.2 Salgsbevillinger

- Kommunen gir salgsbevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1 (høyst 4,7 volumprosent) til matvareforretninger som har et assortert vareutvalg som tilsvarer en dagligvareforretning.
- Vinmonopol (over 4,7 Volumprosent).

Salgsstedene skal ha god informasjon om aldersgrense, legitimasjonsplikt og salgstider ved kjøp av alkohol, samt en plassering der alkoholfri og alkoholsvak drikk ikke kan forveksles. Salgsstedene skal til enhver tid ha alkoholfritt øl i kjøleskap.

Salgsbevilling for alkoholholdig drikk gis ikke til bensinstasjoner eller kiosker.

5.2 Skjenkebevillinger

Det kan gis skjenkebevilling for følgende drikkevarer

- Alkoholholdig drikk gruppe 1
- Alkoholholdig drikk gruppe 1,2
- Alkoholholdig drikk gruppe 1, 2 og 3

Med alkoholholdig drikk gruppe 1 menes drikk som inneholder 2,5 og høyst 4,7 volumprosent alkohol. Med alkoholholdig drikk gruppe 2 menes drikk som inneholder over 4,7 og mindre enn 22 volumprosent alkohol. Med alkoholholdig drikk gruppe 3 menes drikk som inneholder mellom 22 og 60 volumprosent alkohol.

Ansvarlig vertskap er et kompetansekurs for ledere og ansatte i skjenkebransjen. Det er kommunene som arrangerer dette i samarbeid med næring og politi. Næringsavdelingen er ansvarlig for å arrangere kurset etter behov.

Det skal etableres et nettverk mellom bransjen, politiet og kommunen. Næringsavdelingen har ansvaret for å iverksette og drifte nettverket.

Før søknad om salgs- og skjenkebevilling innvilges skal det foreligge dokumentasjon på at styrer/stedfortreder har bestått Kunnskapsprøven og at serveringspersonalet har gjennomført og bestått kurset Ansvarlig vertskap. For skjenkesteder skal det også foreligge godkjent serveringsbevilling.

Skjenkebevilling til diskotek/ nattklubb gis kun der dette drives i tilknytting til hotell.

Godkjent skjenkested kan få tillatelse til uteservering innen et fysisk klart avgrenset område. Planer for avgrensning og utforming skal godkjennes av bygningsmyndighetene.

Ved arrangementer kreves det at de ansvarlige har gjennomført og bestått kurset Ansvarlig vertskap.

Ved tildeling av skjenkebevilling til festivaler og årlige arrangementer, må det foreligge et visst antall politigodkjente vakter og de ansvarlige må ha gjennomført kurset Ansvarlig vertskap.

For faste bevillinger skal dørvakter/ vakter ha gjennomført og bestått kurset Ansvarlig vertskap.

5.3 Salgs- og skjenketider

Skjenke- og salgstider for alkohol følger av egne forskrifter for kommunen.

5.3.1 Skjenketider for alkoholholdig drikk i Trysil

Skjenking av alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2 kan skje fra kl 10.00 til kl. 02.00.

Skjenking av alkoholholdig drikk gruppe 3 kan skje fra kl. 13.00 til kl. 01.00.

Konsum av utskjenket alkoholholdig drikk må opphøre senest 30 minutter etter skjenketidens utløp.

Kommunen kan fastsette andre skjenketider for det enkelte skjenkested.

Kommunen kan forlenge skjenketiden for en enkelt anledning når bevillingshaver med skjenkebevilling søker om dette.

Det kan vedtas innskrenkninger i skjenketiden for det enkelte skjenkested.

5.3.2 Salgstider for alkoholholdig drikk

Salg og utlevering av alkoholholdig drikk med høyst 4,7 volumprosent alkohol (gruppe 1) kan skje:

- Hverdager fra kl. 08.00 til kl. 20.00.
- Dager før søndager og helligdager, unntatt Kristi Himmelfartsdag, fra kl. 08.00 til kl. 18.00.

Salg og utlevering av drikk som nevnt i første ledd skal ikke skje på søn- og helligdager, 1. og 17. mai.

5.4 Avgjørelsesmyndighet

Kommunestyret

- Vedtar retningslinjer for tildeling av salgs- og skjenkebevillinger og rusmiddelpolitisk handlingsplan
- Behandler søknad om tildeling av nye salgs- og skjenkebevillinger
- Oppretter 5 ambulerende bevillinger.

Formannskapet

- Ilegger sanksjoner i henhold til nasjonalt vedtatte retningslinjer
- Påser at kommunens kontroll av salgs- og skjenkebevillinger fungerer tilfredsstillende, og i henhold til inngåtte avtaler og retningslinjer.

Rådmannen

- Lager retningslinjer for hvilke bevillinger som må søkes fornyet, endre og eller fastsette nye vilkår for bevillinger i samme utstrekning som ved behandling av ny bevilling.
- Behandler søknader om ”fornyelse” av bevilling i neste bevillingsperiode, forutsatt at det ikke har vært endringer i driftskonseptet, eller at det har vært vesentlige merknader som har resultert i sanksjoner ved kontroll fra forrige bevillingsperiode.
- Behandler søknader om utvidelse av en eksisterende bevillings omfang
- Behandler søknader om skifte av bevillinghaver underveis i perioden
- Behandler søknader om leilighetsvis skjenkebevilling og ambulerende bevilling
- Behandler søknader om godkjenning av ny styrer og stedfortreder

5.5 Gebyr

Reguleres av bestemmelser som er gitt i alkoholforskriften, kap. 6.

For faste bevillinger beregnes det et årlig gebyr for hver enkelt bevilling på grunnlag av forventet omsatt mengde alkoholholdig drikk. Beregningsgrunnlag mv, er nærmere regulert i alkoholforskriften kapittel 6.

Det foretas årlig en etterberegning og et etteroppgjør dersom det er avvik mellom forventet omsatt alkohol pr år og faktisk oppgjør.

Melding om opphør av bevilling må skje innen utgangen av det året som ligger til grunn for etterberegning.

Det er fastsatt et fast gebyr for ambulerende og leilighetsvis skjenkebevilling. Gebyrsatsen fremgår av kommunens gebyrregulativ.

Gebyr for salg og skjenking skal dekke kommunens utgifter til saksbehandling, kontroll og kursing.

5.6 Kontroll

Alkoholovens § 1-9 pålegger kommunen å føre kontroll med salg og skjenking av alkoholholdig drikk i kommunen, og kontrollvirksomheten reguleres av bestemmelser i alkoholforskriften kapittel 9.

Kommunen skal gi nødvendig råd og veiledning til bevillingshaver, styrer og stedfortreder om hvordan omsetningen av alkohol bør skje. Kommunen har ansvar for å gjennomføre årlige orienterings- og samarbeidsmøter med bevillingshaverne og kontrollinstans.

Kontroll av salgs – og skjenkesteder skal utføres av kontrollør. Kontrollen kan foregå både åpent og anonymt. Skriftlig rapport avgis etter hver kontroll. Skjenkestedene skal kontrolleres så ofte som det er behov, men hvert bevillingssted skal likevel kontrolleres minst en gang årlig. Til sammen skal kommunen utføre tre ganger så mange kontroller som det er salgs- og skjenkesteder i kommunen.

Kommunen skal utarbeide nærmere retningslinjer for hvordan kontrollen skal utøves.

Trysil kommune ser strengt på bevillinger som ikke overholdes, særlig med fokus på skjenking/ salg til personer som er åpenbart påvirket av rusmidler, mindreårige og utover skjenke-/ salgstid.

5.7 Sanksjoner

Fra 01.01.2016 er det innført et nasjonalt prikkbelastningssystem for salgs- og skjenkebevillinger, jf. alkoholforskriftens kapittel 10.

Følgende overtredelser fører til tildeling av 1 prikk:

- Brudd på kravet om alkoholfrie alternativer, jf. § 4-6 i alkoholforskriften.
- Brudd på regler om skjenkemengde, jf. § 4-5 i alkoholforskriften.
- Konsum av medbrakt alkoholholdig drikk, jf. 4-4 i alkoholforskriften.
- Gjester medtar alkohol ut av lokalet, jf. § 4-4 i alkoholforskriften.
- Brudd på vilkår i bevillingsvedtaket, jf. alkohollovens §§ 3-2 og 4-3.
- Brudd på reklameforbudet, jf. alkoholloven § 9-2 og kapittel 14 i alkoholforskriften.
- Andre overtredelser som omfattes av alkoholloven § 1-8 første ledd, jf. blant annet alkoholloven §§ 3-1 sjette ledd, 4-1 annet ledd, 8-6, 8-6a, 8-12 og 8-13.

Følgende overtredelser fører til tildeling av 2 prikker:

- Det gis adgang til lokalet til personer som er åpenbart påvirket av rusmidler, eller bevillingshaver sørger ikke for at personer som er åpenbart rusmidler forlater stedet, jf. § 4-1 i alkoholforskriften.
- Mangler ved bevillingshavers internkontroll, jf. alkoholloven § 1-9 siste ledd, jf. kapittel 8 i alkoholforskriften.
- Manglende levering av omsetningsoppgave innen kommunens frist, jf. kapittel 6 i alkoholforskriften.
- Manglende betaling av bevillingsgebyr innen kommunens frist, jf. kapittel 6 i alkoholforskriften.
- Brudd på krav om styrer og stedfortreder, jf. alkoholloven § 1-7c.
- Gjentatt narkotikaomsetning på skjenkestedet, jf. alkoholloven § 1-8 annet ledd.
- Gjentatt diskriminering, jf. alkoholloven § 1-8 annet ledd.

Følgende overtredelser fører til tildeling av 4 prikker:

- Salg og utlevering til personer som er åpenbart påvirket av rusmidler, jf. § 3-1 i alkoholforskriften.
- Skjenking til personer som er eller må antas å bli åpenbart påvirket av rusmidler, jf. § 4-2 første ledd i alkoholforskriften.
- Brudd på salgs-, utleverings- og skjenkebestemmelser, jf. alkoholloven §§ 3-7 og 4-4.
- Skjenking av alkoholholdig drikk gruppe 3 til person på 18 eller 19 år, jf. alkohollovens § 1-5 første ledd.
- Brudd på alderskravet til den som selger, utleverer eller skjenker alkoholholdig drikk, jf. alkohollovens § 1-5 tredje ledd.

Følgende overtredelser fører til tildeling av 8 prikker:

- Salg, utlevering eller skjenking til personer som er under 18 år, jf. alkoholloven § 1-5 annet ledd.
- Brudd på bistandsplikten, jf. § 4-1 annet ledd i alkoholforskriften.
- Brudd på kravet om forsvarlig drift, jf. alkoholloven § 3-9 og § 4-7
- Hindring av kommunal kontroll, jf. alkoholloven 1-9.

Inndragning av bevilling

Dersom bevillingshaver i løpet av en periode på 2 år tildeles tilsammen 12 prikker, skal kommunestyret inndra bevillingen for et tidsrom på en uke. Blir det i løpet av 2 års perioden tildelt flere enn 12 prikker, skal inndragningen øke tilsvarende.

Likeartede brudd avdekket ved samme kontroll skal anses som ett enkelt brudd. 2 års perioden gjelder uavhengig av om bevillingen er fornyet i løpet av perioden. Ved overdragelse begynner ny periode på overdragelsestidspunktet.

Bevillingshaver som er ilagt advarsel eller får bevillingen inndratt skal følges opp med hyppige kontroller.

Foreligger det spesielle og svært formildende omstendigheter, kan kommunen tildele færre prikker for en overtredelse. Foreligger det svært skjerpene omstendigheter, kan kommunen tildele flere prikker for en overtredelse. Ved svært skjerpene omstendigheter, kan kommunestyret øke lengden på inndragningen, og i de alvorligste tilfellene inndra bevillingen for resten av perioden.

Det er delegert til rådmannen å sende ut forhåndsadvarsel om tildeling av prikker, inndragelse av bevilling vedtas av formannskapet. Når 6 prikker er tildelt, innkalles bevillingshaver til møte med bevillingsmyndighet. Tildeling av prikker er et enkeltvedtak og kan påklages etter forvaltningslovens regler. Kommunen skal sende ut forhåndsvarsel om inndragning av bevillingen, jf. forvaltningsloven § 16.

Listen er ikke uttømmende da ethvert brudd på alkoholloven med tilhørende forskrifter, samt overtredelse av regler i annen lovgivning som har sammenheng med alkohollovens formål, kan gi grunnlag for inndragning. Reaksjonsform fastsettes etter vurdering av hvor graverende overtredelsen er. Som generelt krav skal bevillingen utøves på en forsvarlig måte, jfr. Alkohollovens §§ 3-9 og 4-7.

5.8 Vandelsvurdering

Bevillingshaver og personer som har vesentlig innflytelse på virksomheten, må ha utvist uklanderlig vandel i forhold til alkohollovgivningen og bestemmelser i annen lovgivning som har sammenheng med alkohollovens formål, samt skatte- og avgifts- og regnskapslovgivningen, jfr. alkohollovens § 1-7. Videre må styrer og stedfortreder ha utvist uklanderlig vandel i forhold til alkohollovgivningen og bestemmelser i annen lovgivning som har sammenheng med alkohollovens formål, jfr. Lovens § 1-7 c fjerde ledd. Hvorvidt vandelskravet er oppfylt inngår i bevillingsmyndighetens forvaltningsskjønn og beror på en konkret vurdering. Trysil kommune legger følgende føringer til grunn for skjønnsutøvelsen:

- Før ny skjenke- eller salgsbevilling innvilges skal det innhentes vandelsvurdering fra politiet og skatte- og avgiftsmyndighetene. Vandelsvurdering kan etter en konkret vurdering innhentes fra Tollvesenet. Vandelsvurdering kan utelates dersom man tidligere har foretatt slik vurdering av virksomheten og personer som omfattes av vandelskravet, og ny vurdering ikke anses som nødvendig.
- Utenlandske statsborgere vandelsvurderes på lik linje med norske. Det må legges fram utskrift fra det enkelte lands myndigheter som bevis på at vandelskravet er oppfylt. For svenske statsborgere betyr det: Registerutdrag fra Rikspolisstyrelsen og utskrift fra Affärs- och kreditupplysningsföretaget i tillegg til personbevis fra Skatteverket.
- Vandelskravet ses i sammenheng med alkohollovens formål som er å redusere de samfunnsmessige og individuelle skader alkoholbruk kan innebære, samt å bekjempe økonomisk kriminalitet. I vurderingen legges lovbruddets grovhet, alder, utvist skyld og hvorvidt det foreligger gjentakelser eller flere overtredelser. Det vil bli vektlagt om lovbruddet/ forholdet er gjennomført i ruspåvirket tilstand eller har tilknytning til næring.
- Forsettelige eller grovt uaktsomme overtredelser av skatte-, avgifts-, og regnskapslovgivningen, herunder toll- og særavgiftslovgivningen, og er klassifisert som forbrytelser, medfører normalt at vandelskravet ikke er oppfylt. Det samme gjelder uaktsomme overtredelser av vesentlig omfang, enten overtredelsen er klassifisert som forbrytelse eller forseelse.
- I saker hvor det foreligger skatte- og avgiftsrestanser av betydning vil vandelskravet ikke være oppfylt med mindre det dokumenteres at det er inngått skriftlig betalingsavtale med skatte- og avgiftsmyndigheten og at denne er overholdt.
- Overtredelser av alkohollovgivningen, narkotikalovgivningen og annen lovgivning som har sammenheng med alkohollovens formål og som er klassifisert som forbrytelser, herunder forbrytelser mot liv, legeme og helbred, medfører normalt at vandelskravet ikke er oppfylt.

- Forseelser, herunder forstyrrelse av alminnelig fred og orden mv, vil normalt medføre at vandelskravet ikke er oppfylt dersom forholdet ligger mindre enn 3 år tilbake i tid.
- Promillekjøring medfører normalt at vandelskravet ikke er oppfylt.
- Med unntak av narkotikaforbrytelser, vil det vil normalt ikke bli lagt vekt på forhold som ligger mer enn fem år tilbake i tid, med mindre det dreier seg om grove overtredelser av lovgivningen. Mindre alvorlige overtredelse og forhold som ligger mer enn 5 år tilbake i tid, vil etter en helhetsvurdering også kunne bli vektlagt dersom det dreier seg om flere overtredelse eller gjentakelser. Det tas ikke hensyn til forhold som er mer enn 10 år gamle.
- I saker som ikke er endelig avgjort av forvaltningen eller domstol kan bevilling etter en konkret vurdering innvilges for en periode inntil avgjørelse i saken forventes å foreligge.

Opplistingen er ikke uttømmende.

6. Oppsummering

Forrige planprosess var omfattende og involverte en rekke aktører. Det har derfor ikke vært behov for en tilsvarende prosess denne gang. Statistikkgrunlaget er oppdatert, rusituasjonen nasjonalt og i Trysil er beskrevet. Mål for rusmiddelpolitikken og rusmiddelforebyggende virkemiddel er foreslått. Endringer i lovverket er hensyntatt.

Trysil kommune vedtar at bevillinger ikke skal opphøre, men gjelde videre for en ny periode på inntil 4 år, med opphør senest 30. september året etter at nytt kommunestyre tiltrer. Det utarbeides retningslinjer for hvilke bevillinger som må fornyes. Det stilles krav om at dørvakter skal gjennomføre kurset ansvarlig vertskap. Skjenketidene for alkoholgruppe 1 og 2 endres slik at det er tillatt å skjenke fra kl 10.00 til 02.00. Det etableres et nettverk med representanter fra skjenkenæringa, politiet og kommunen. Næringsavdelingen har ansvar for å iverksette og drifte nettverket. Det utarbeides retningslinjer for dette nettverket. Videre utarbeides det retningslinjer for hvordan kontrollen skal utøves, og hvilke krav kommunen skal sette til kontrollørene.